

Schoenmaker, blijf bij je leest!

Willem F. Korthals Altes¹

Het door de commissie-Van Rooy ingenomen standpunt over de positie van audiovisuele media in de rechtszaal miskent dat het beschermen van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen bij een rechtszaak geen taak is van de rechterlijke macht. De audiovisuele media hebben hierin een eigen verantwoordelijkheid, net als de schrijvende pers.

De commissie die zich in opdracht van het bestuur van de Rechtbank Amsterdam over de positie van de audiovisuele media in de rechtszaal heeft gebogen (naar haar voorzitter de commissie-Van Rooy genoemd), kiest in haar rapport van oktober 2011 voor 'ja, mits' als uitgangspunt. Zij neemt daarmee afstand van de 'nee, tenzij'-benadering die nu veelal geldt. Daarmee treedt zij – schoorvoetend – de 21ste eeuw binnen. Het 'mits' vormt echter nog een erg grote factor. Het is dan ook de vraag hoe houdbaar de adviezen van de commissie zullen blijken. Die vraag rijst, omdat de commissie de door de rechterlijke macht (tegenwoordig helaas maar al te vaak als 'de Rechtspraak' aangeduid) gehanteerde persrichtlijn als toetssteen gebruikt en niet naar de grondrechtelijke aspecten kijkt. In het verlengde daarvan komen bij de gerechten verantwoordelijkheden te liggen die bij hen niet thuishoren en die zij niet moeten willen dragen.

Vooropstaat dat rechtzittingen openbaar zijn. Daarin onderscheiden zij zich niet van vergaderingen van, bijvoorbeeld, de Tweede Kamer. Zij horen dan ook steevast een publieke tribune te hebben. Anno 2011 maken van die tribune de audiovisuele media onlosmakelijk deel uit. De openbaarheid van rechtzittingen en Kamervergaderingen gaat verder dan die van sportwedstrijden in stadions. Niet alleen mogen stadioneigenaren, c.q. wedstrijdorganisatoren, toegang heffen, zij mogen ook de registratie en verspreiding van opnamen van hun evenementen aan – financiële – banden leggen. De grondrechtelijke openbaarheid brengt mee dat gerechten aan het uitzenden van

geluiden en beelden van zittingen in beginsel geen beperkingen mogen opleggen. De gerechten hebben wel tot taak ervoor te zorgen dat het recht zijn beloop kan hebben. Zittingen moeten ordelijk verlopen en partijen moeten de hun toekomende ruimte hebben hun standpunten voor het voetlicht te brengen. De procesgang zelf is dus hun verantwoordelijkheid.

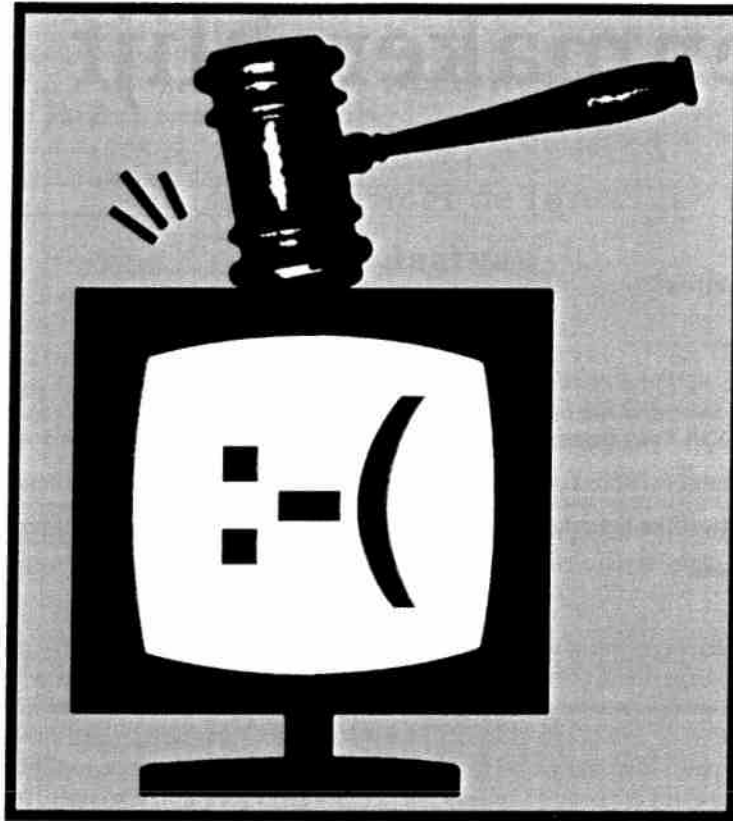
Dat geldt niet voor de registratie en verslaglegging van die procesgang. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt op het bordje van de media. Zij hebben daarin veel ruimte, maar zijn, gelet op art. 10 lid 2 EVRM, niet vrij alles wat in de rechtszaal gebeurt aan het publiek te tonen. Zo hebben zij met de rechten van anderen rekening te houden. Verder kan hun uitingsvrijheid worden beperkt om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen. Alles natuurlijk mits daarvoor een *pressing social need* bestaat. Krijgen media daarvoor een geschil, dan moeten zij zich tot de rechter wenden. Het is echter niet aan diezelfde rechterlijke macht haar positie als beheerder van de rechtszalen a priori te gebruiken om de media ter bescherming van genoemde belangen aan door haar gedicteerde banden te leggen. Zo mag het gebruik van camera's en microfoons niet worden belemmerd, als het de ordelijke procesgang niet verstoort en het gezag en de onpartijdigheid van de rechter niet in gevaar komen.

Daarnaast moeten de media met andere belangen rekening houden. Zo mag hun optreden, in het kader van de bescherming van de – gerechtvaardigde – belangen van anderen, niet de persoonlijke levenssfeer van de bij de procesgang betrokken personen schenden. Tot die gerechtvaardigde belangen behoren niet die van rechters, griffiers, Officieren van Justitie en advocaten, voor zover dit hun optreden in de rechtszaal betreft. Er is geen enkele reden waarom het handelen tijdens de zitting van hen die een van deze publieke functies vervullen, niet aan de openbaarheid zou mogen worden prijsgegeven. Anders

Auteur

1. Mr. W.F. Korthals Altes is senior rechter in de Rechtbank Amsterdam

Het lijkt vaak of twee verwante, maar niet identieke belangen door elkaar worden gehaald: de persoonlijke levenssfeer en het vermoeden van onschuld

ligt het met degenen om wie het in de rechtszaal gaat: verdachten (in strafzaken) en partijen (in andere soorten procedures). Zij hebben aanspraak op bescherming van hun persoonlijke levenssfeer. Die aanspraak wordt alleen minder naarmate zij als *public figures* een grotere *exposure* moeten dulden.

Privacy en vermoeden van onschuld

Als we ons op verdachten in strafzaken concentreren (want daar gaat het meestal om), lijkt het vaak of twee verwante, maar niet identieke belangen door elkaar worden gehaald: de persoonlijke levenssfeer en het vermoeden van onschuld. Het laatste moeten de functionarissen van Justitie (rechters, OM en politie) in acht nemen. De media hebben met de *presumptio innocentiae* als zodanig echter niets te maken. Dat is anders in landen met een jury, zoals Engeland en de Verenigde Staten. Daar kan de rechter in een strafzaak aan de media een *gag order* opleggen, het bevel aan die zaak geen publiciteit te geven. Dat bevel dient de onbevooroordeeldheid van de jury en in het verlengde daarvan het vermoeden van onschuld.

Die Angelsaksische praktijk buiten beschouwing gelaten, hebben de media alleen met de persoonlijke levenssfeer van de verdachte rekening te houden. In Nederland doet de schrijvende pers dat van oudsher – anders dan in veel andere landen – door verdachten hooguit met initialen aan te duiden en met het bekende balkje voor de ogen af te beelden. Dat is op zichzelf geen verplichting, maar een in de praktijk gegroeide gewoonte, waaraan zij – om die reden – ook kan worden gehouden. Iets dergelijks zullen de audiovisuele media moeten doen, als zij opnamen uit de rechtszaal willen uitzenden.

Dat is echter hun eigen verantwoordelijkheid en niet

die van de rechterlijke macht. De commissie-Van Rooy trekt haar – in het verlengde van de persrichtlijn – naar de gerechten toe. Dat is niet alleen principieel onjuist, maar ook onverstandig en het getuigt van weinig vertrouwen. De gerechten worden op die wijze opgezadeld met een taak die zij niet moeten willen vervullen. De media moeten het zelf maar met de betrokkenen 'uitvechten'. Dat kan eenvoudig worden verwezenlijkt, als zij voor het begin van de zitting met de advocaat van de verdachte contact opnemen. Waarom zou de rechterlijke macht in het verantwoordelijkheidsgevoel van de audiovisuele media niet hetzelfde vertrouwen stellen als in dat van de schrijvende pers? En als het misgaat, hebben de betrokkenen voldoende middelen om genoegdoening te krijgen. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor anderen die een gerechtvaardigd privacybelang hebben, zoals getuigen, deskundigen, slachtoffers en benadeelde partijen. De rechterlijke macht zelf kan wel ingrijpen, als het optreden van de media de procesgang verstoort of het gezag en de onpartijdigheid van de rechter aantast.

Kortom, anders dan de commissie-Van Rooy en de persrichtlijn willen, is het, zolang de procesgang niet in het geding is, niet aan de rechtbank of de voorzitter van de (straf)kamer te bepalen wat de audiovisuele media mogen opnemen en uitzenden. Rechtbanken hebben al helemaal geen taak bij het afschermen van advocaten en Officieren van Justitie en evenmin bij dat van andere betrokkenen. Dat wil niet zeggen dat zij daarover geen afspraken met de media kunnen maken. Het kan praktisch zijn, als, bijvoorbeeld, getuigen en deskundigen weten dat zij zich tot een voorlichtingsfunctionaris van de rechtbank kunnen wenden. Die kan dan namens hen met de media in gesprek gaan. Maar dat is dan wel overleg en geen dictaat. •